

Zeg me, wie ben je...

TIEN BIJBELSE VROUWEN OP DE LEVENSBOOM

INLEIDING

Ik groeide op in een protestants christelijk milieu. Ik kreeg de religieuze taal, de gebeden, de liederen, de liturgie en de moraal mee als waardevolle geestelijke bagage. De vragen die vanaf mijn jeugd echter in mij leefden over de zin van het leven, van de wereld, van leven en dood, de relatie tot God, kon ik in een confessionele, door geloofsbelijdenis afgebakende ruimte niet stellen.

Ik werd een zoeker. Ik studeerde theologie in Utrecht en in Cluj/Kolozsvár in Roemenië. Ook tijdens die studie jaren bleven de vragen in mijn ziel sluimeren. Hun stem was te zwak om aan de oppervlakte te komen. Pas veel later besepte ik dat ik geschoold was in de exoterische laag van het christendom; in de geschiedenis, gewoontes, rituelen en dogma's die tot de vormkant van het beleden geloof behoren. Het was waardevol. Maar diep van binnen wist ik dat er iets anders bestond. Ik had af en toe ervaringen van 'het andere' dat ik geen naam of plaats kon of durfde geven; er was geen referentiekader voor. Achteraf gezien was ik de speelbal van allerlei 'gewone' verlangens, behoeften, conditioneringen. Dat ik geschapen was naar Gods beeld leerde ik uit mijn hoofd, maar ik had geen notie van de betekenis van die woorden. Ik besepte de potentie er niet van. De wereld van het fysieke trok aan me als een magneet. De zwaarte hield mijn psyche en ziel gevangen. Ik was 'iets' vergeten of kwijt, maar ik wist niet wat. Maar steeds bleef het besef dat het anders zou kunnen me diep van binnen bij. Het besef dat er een bron is waaruit de ziel wil drinken. Het nog niet vinden maar er wel een vermoeden van hebben, kan ongelukkig maken zonder precies te weten wat eraan scheelt.

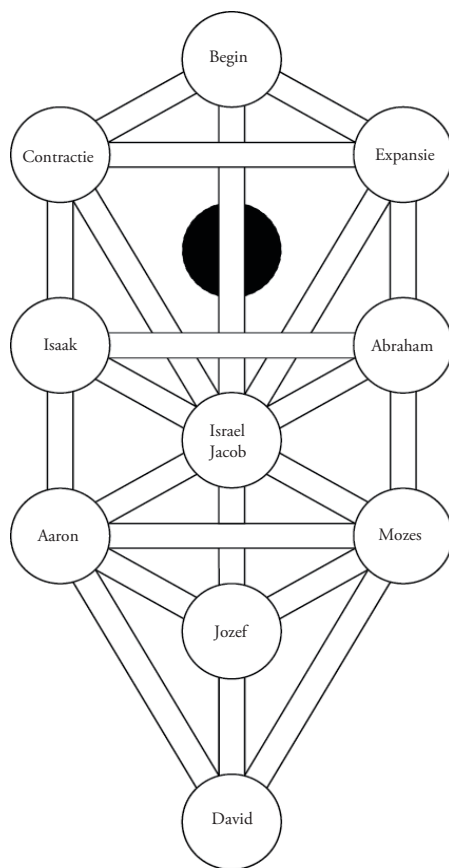
Ik was vertrouwd met en gelukkig in de natuur en maakte in mijn eentje lange wandelingen in de uiterwaarden langs de Maas. Thuis genoten we (en werkten we hard!) met elkaar van de grote tuin, het fruit, de bloemen. Ik 'ontsnapte' vaak aan de tredmolen van het drukke pastorieleven door in de tuin zwerfend weg te dromen. Hoe God en natuur zich verhielden, inclusief mijn eigen natuurlijke aard, daar wist ik niets van. Het lichaam was niet iets om blij mee te zijn, werd me voorgehouden; het moest maar beter bedekt zijn en blijven. Tijdens de theologiestudie hoorde ik ook nog dat God niet in de natuur te vinden is, alleen in het geopenbaarde woord. Dat deed me haast huiveren voor mijn eigen ervaringen van verzorgd en gewiegd worden in de natuur.

Mijn ziel lichtte op toen ik in 1979 de chassidische vertellingen van Martin Buber in handen kreeg.¹ De beschreven ervaringen herkende ik. De essentie van de vaak korte verhalen sprak direct tot mijn hart. De vele voorbeelden van contact met de natuur, met dieren, bossen, de elementen vielen in vruchtbare aarde. Ik ervoer er ruimte in, een zinvol zijn van kleine ontmoetingen, een af en toe opgetild worden uit de fysieke wereld, ervaringen van licht. Ik wilde er meer over weten.

Het chassidisme bleek een fase in de ontwikkeling van de kabbala te zijn. De verhalen hielpen me bovendien in mezelf een brug te slaan tussen mijn ervaringen in Midden Europa (1970-1972) en het leven daarna in Nederland. De kloof tussen mens en natuur en de vervreemding die dat met zich mee brengt, leek hier veel groter te zijn. Tijdens het schrijven van mijn dissertatie over een Hongaars, Transsylvaans kerkhistorisch thema boden de chassidische verhalen steun en inspiratie om door te zetten. Ik las in dezelfde tijd veel over kabbala. Niet veel later ontmoette ik in Z'ev ben Shimon Halevi mijn leraar. Halevi bemiddelt de kabbala op een open, universele, niet confessionele, directe wijze in de taal van vandaag. Maar de rijke traditie is merkbaar aanwezig in zijn boeken en lessen. Hij breekt niet met de traditie, hij vernieuwt de traditie en breekt die open door actuele woorden en beelden te gebruiken. Hij stelt zich de opdracht en heeft de moed om kennis en inzicht van de kabbala door te geven aan velen, buiten de traditionele en confessionele begrenzingsen om. Zo belandde ik in een school van de ziel. Zonder de inspiratie en aanmoediging van Halevi zou dit boek nooit geschreven zijn.

Dit boek wortelt, evenals de school van Halevi, in de zogenaamde Toledano-lijn van Mozes Cordovero (1522-1570). De school van de ziel waarvan ik deel uitmaak,² het leven zelf, de leerlingen aan wie ik sinds jaren les geef, de lezingen en de individuele contacten en persoonlijke begeleidingsgesprekken vormen een andere bron van inspiratie. Deze ontmoetingen leerden mij van iedereen te leren.

De universele wijsheid van de kabbala kan op veel manieren overgedragen worden. Via de taal van de psychologie, de astrologie, de natuurwetenschappen. Mijn theologische achtergrond schemert door in de vorm waarin ik kabbala ontvang en doorgeef. De combinatie van kabbala en Bijbel ligt mij na aan het hart. De esoterische uitleg opende de Bijbel voor mij voor het eerst op een manier die direct tot mijn ziel sprak. Toen ik in 1998 een van de boeken van Halevi uit het Engels in het Nederlands wilde vertalen, koos ik dan ook Kabbala en Exodus.³ Het zette de ballingschap die ik ervoer tijdens mijn vroege jeugd, het nog niet weten van de bron van Miriam en er niet uit kunnen drinken, in een zinvol perspectief. Het vertalen van het proces van bevrijding bleek een opstapje te zijn naar dit boek, zoals Halevi jaren geleden al aankondigde: 'Je zult je eigen boek schrijven...'

Archetypen - De zeven herders

ZEVEN HERDERS OP DE LEVENSBOM VAN DE KABBALA.
 ZE DRUKKEN EEN ARCHETYPISCHE BETEKENIS VAN DE SEFIROT UIT.
 ZO IS DAVID DE EERSTE KONING IN MACHOET, HET FYSIEKE DOMEIN ONTLEEND
 AAN Z'EV BEN SHIMON HALEVI, THE WAY OF KABBALAH, 2007

VROUWEN IN ZICHT

Van oudsher worden de tien sefirot of kwaliteiten van de levensboom⁴ wel aangeduid en uitgeflegd met behulp van de namen van aartsvaders en andere mannelijke bijbelse figuren, zoals Abraham, Isaac, Jakob, Mozes, Aaron, Jozef, David.⁵Tijdens voordrachten en lessen werd me steeds vaker de vraag gesteld: 'Hoe plaats je vrouwen op de levensboom?' Op een enkele ingeving na moest ik het antwoord schuldig blijven. Maar de vragen zetten me aan tot zoeken en dit boek is er het resultaat van. Ik ben de vragenstellers erkentelijk, blij vooral vragen stellen...

BEWUSTWORDING

Bewustwording is van belang voor de mensheid. Door niet weten lijdt de mens vaak en veel. Door angst om te handelen, door roekeloos handelen zonder de gevolgen in te kunnen schatten. Door vasthouden aan oude patronen, door de wens te heersen en te beheersen, door kortzichtigheid, eenzijdigheid. Bewustwording ondersteunt bij het loslaten van vastgeroeste denkpatronen, het oplossen van emotionele blokkades, het verruimen van inzicht. Het erkennen van eigen tekortkomingen kan het oordeel over anderen milder maken. Uiteindelijk kan het leven een kans krijgen. Het leven geleefd naar Gods wil.

Dat is beslist geen garantie voor een leven zonder lijden. Het is veeleer een ondersteuning van de manier waarop met lijden omgegaan wordt, met verdriet, verlies. Bewustwording kan bijdragen aan het verminderen van lijden. Toen mijn zoon Teun in 2003 aan een ongeneeslijke ziekte overleed, was ik dankbaar voor alle lessen over het leven die ik bij Halevi geleerd had. Dat het bij de dood niet ophoudt, dat de ziel haar weg verder gaat. En dat ieder mens een eigen korte of lange cyclus gaat. Het verdriet was er niet minder om, maar ik kon en kan het een plaats geven en bovenal aanvaarden.

De kabbala deed me inzien dat ook het fysieke en materiële Gods schepping is. Zodra de mensheid contact met de bron verliest, wordt de mens tegenstander van zichzelf, van de medemens, van alles wat op aarde leeft en van de wereld.

Bewustwording van de gevolgen van deze toestand is goed voor de aarde, de mens en de mensheid. 'Moeilijk doen' wordt het wel genoemd. Het valt ook niet mee, want de aantrekkingskracht van de materiële wereld is groot. Het kost veel moeite om het zwaartepunt van de aandacht van buiten naar binnen te verleggen. om uit de neonlicht-toestand van de buitenwereld naar het heldere licht van het innerlijk bewustzijn te gaan. Maar op een gegeven moment wordt de roep van de ziel zo groot dat er naar geluisterd moet worden. De aandacht dient naar binnen gekeerd te worden. Voordat het daar stevig verankerd ligt, vinden er allerlei processen plaats die onder andere in het verhaal van Exodus beschreven zijn in de vorm van de tien plagen. Het verhaal beschrijft een stapsgewijs losmaken van de ziel uit de gebondenheid aan het ego en de wereld van de materie, een op weg zijn naar bevrijding uit de wereld van de materiële tredmolen.

Het besef dat bewustwording bijdraagt aan vermindering van lijden motiveert me om les te geven, mensen te begeleiden en te schrijven.

Ik besef dat ook ik een kind van mijn tijd ben. De vraag die me gesteld werd: Waar plaats je vrouwen op de levensboom? is op zichzelf al een teken van deze tijd. Deze vraag kán nu gesteld worden.

Het verbinden van de verhalen over vrouwen uit de Hebreeuwse Bijbel aan de levensboom levert veel nieuwe inzichten op.

Van alleen 'vrouw-van' worden de vrouwen tot levende karakters en principes, die ieder mens in zijn of haar leven bewust of onbewust uitleeft en gebruikt. De titel Vrouwen in Zicht zegt het al: tien vrouwen worden in dit boek zichtbaar en herkenbaar. Met elkaar geven ze inzicht in de tien archetypes van de levensboom en in de werking van de levensboom. Samen vormen ze bewust of onbewust een spiegel van de psyche van ieder mens, herstellen ze de balans tussen mannelijk en vrouwelijk. De verhouding tussen transcendent en immanent komt in een ander licht te staan. Conceptie en baren worden natuurlijk spiritueel geduid en de nadruk ligt vaak op het hebben van nageslacht maar... het zijn in veel gevallen de vrouwen die met hart en ziel ingrijpende keuzes maken over voortgang en behoud van de traditie. Het beschrijven en benadrukken van de rol van vrouwen heeft een herstellend en inzichtgevend effect op de rol die vrouwen kunnen spelen, op bevrijding van rollen waar mannen in vastzitten en het dichterbij brengen van de ruimte voor ieder mens om in vrijheid te kunnen kiezen hoe het leven te leven.

Mijn keuze is vanzelfsprekend niet de enige manier om vrouwen op de levensboom te plaatsen. De hier gemaakte selectie zie ik als nu geldend, en in overeenstemming met de essentie van de symbolische hoedanigheden. Mijn keuze weerspiegelt wat ik tot nu toe geleerd en geleefd heb. Het is de neerslag van een boeiend proces van herontdekken en benoemen van de kwaliteiten van de levensboom, met behulp van verhalen over vrouwen.

Het spanningsveld tussen behoud van de traditie en doen wat nu nodig is maakte het schrijfproces tot een intensieve zoektocht. Ik wil trouw blijven aan de wijsheid van de traditie en tegelijkertijd meer doen dan alleen oude koek in nieuwe plakken snijden. Ik leun sterk op en ben veel verschuldigd aan de oude teksten en maak er ook veelvuldig gebruik van.

Ik verbind de tien sefirot van de levensboom aan tien vrouwen van naam. Ik hoop de vrouwen zo te bevrijden van negatieve culturele ladingen. Ik hoop ook de essentie van de sefirot te verduidelijken en een proeve van kabbalistische bijbeluitleg te geven aan de hand van deze vrouwenverhalen. Ik doe dit uit liefde voor het leven en voor de kabbalistische traditie, en omdat ik als kabbalist verlang naar eenwording van het mannelijke en het vrouwelijke in mijzelf en in de wereld.

Geen enkele religie of levensbeschouwing staat op zichzelf. Er vindt een continue uitwisseling plaats tussen aanpassing aan en afzetten tegen omgeving, cultuur en ideeën. Naast de rijke traditie van midrasj, talmoed en kabbalistische klassieke raadpleegde ik vóórbijbelse literatuur, klassieke mythen en moderne literatuur. Dat alles hielp me de bijbelse vrouwen steeds helderder in beeld te krijgen. Al zoekend en schrijvend gingen de vrouwen stuk voor stuk voor me leven en herkende ik hun archetypische kracht in mezelf en in anderen. Dit boek is een weerslag van de weg die ik ging van Sarah tot Esther.